

ИЗ ЧУЖДИТЕ ЛИТЕРАТУРИ

КР. ГОРАНОВ

ИНТЕРЕСЕН ТРУД ПО ЕСТЕТИКА¹

Пред нас е една действително интересна, страстно и живо написана книга. Авторът смело поставя някои основни въпроси на естетическата наука, които напоследък често се заобикаляха.

Централният проблем, който изцяло е погълнал вниманието на Буров, е отношението „предмет-съдържание на изкуството“. Всичко останало е подчинено на този проблем. Казаното за функцията на изкуството е илюстрация на основната теза за своеобразния предмет и съдържание на изкуството.

В първа глава Буров критикува широко разпространения възглед, че предметът на изкуството бил целият свят и че неговата специфика се пораждала не от предмета, а от формата на възпроизвеждане на живота (образната форма). Разбира се, отразяването на живота във „формата на самия живот“, в жив, конкретен, индивидуален образ е твърде важна особеност на изкуството. Но образността е присъща и на науката, и на фотографията, и на практическата дейност на хората.

След като прави интересна и правилна критика от една страна — на Кант и Шилер, а от друга — на някои съветски теоретици, Буров достига до следния извод:

Образността не е съществен специфически признак на изкуството. Тя нищо не обяснява, а сама трябва да бъде обяснена. Цялата работа е в особения предмет на изкуството, който поражда и особената образна форма.

Какъв е този предмет?

Всяко истинско изкуство е дотолкова изкуство, доколкото в него е предадена правдата на характери и на техните отношения, или правдата на преживявания. Типическата среда (житейските предмети, природата и т. н.) според автора има зна-

чение само доколкото помага за разкриването на човешки характери. И затова изкуството отразява не обективната същност на самите предмети, а същността на човешките отношения. Във връзка с тази мисъл авторът прави интересен анализ на пейзажния жанр.

Буров разглежда въпроса за предмета на изкуството в неразривна връзка с познавателната природа на художествения образ „**За да се определи правилно предметът на изкуството, трябва да се определи той като предмет на познание...**“ (стр. 79). Следователно общността на науката и изкуството според тази гледна точка трябва да се търси не в еднакъв им предмет („целият свят“, действителността), а в тяхната единна познавателна природа. Това положение ще е много важно по-нататък, в трета глава, където Буров излага своя възглед за особеностите на художественото мислене. Буров приема без доказателство положението, че изкуството е отначало и докрай познание — и само познание. Никъде никой класик на марксизма-ленинизма не е твърдял, че изкуството е **само** познание. И затова, когато др. Буров издига такава теза като основен пункт на своята работа, той трябва да я докаже.

Тъй като в рецензията не е възможно да се впускате нашироко в полемика, ще се задоволим само да изкажем съмнение в правилността на такъв един възглед.

Във втората глава се разглежда преди всичко естетическата природа на предмета на изкуството. Дебело е подчертана мисълта, че както формата, така и съдържанието на художествения образ имат цялостно естетически характер. Твърдението обаче не е придружено от доказателства.

Особен интерес представлява твърдението на др. Буров, „че естетичното е по-широко от красотата“ (стр. 205). Красотата е само

¹ А. И. Буров — „Эстетическая сущность искусства“, Москва, 1956 г.

положителната страна на естетичната оценка, което има и отрицателна страна — безобразното или отвратителното. Това според нас вярно положение позволява да се приемат трагичното и комичното за пълноправни естетически категории. Друга интересна мисъл е заключението на др. Буров, че естетическата способност е много по-древна от изкуството и че не всяка естетическа дейност е изкуство в собствения смисъл на тази дума. „**Естетичното започва там, където човекът достига до самоизразяване, до самопознание или самоусещане в предмета, когато той се научи да изразява чрез други форми пълнотата и богатството на своята човешка същност**“ (стр. 225). Следователно естетичното е свойствено в една или друга степен, на всяка човешка дейност. Така естетичното в най-широк смисъл на думата и естетическата природа на изкуството не са едно и също. „Разликата между всяка (ежедневна) естетическа дейност и изкуството (което е също и в най-висока степен естетическа дейност) е от такъв порядък, както разликата между първа и втора степен на познанието“ — пише Буров. Особен интерес представлява анализът, който прави авторът на архитектурата. Доколкото ни е известно, тук за първи път в марксистическата естетическа литература се обосновава от по-нови позиции, възгледът на Чернишевски за архитектурата. Може много да се спори за начина, по който Буров обосновава своя възглед, може да се оспорва и самият възглед, но, струва ни се, е намерен правилният и ползотворен път за решението на този сложен и важен въпрос.

Др. Буров правилно критикува вулгаризаторските възгледи, според които при комунистическото общество изкуството като особена форма на общественото съзнание щяло да се разтвори в труда, а всеки

труд щял да се превърне в изкуство. Безспорно, при комунизма, когато ще бъде ликвидирано същественото противоречие между умствения и физическия труд и трудът ще се превърне в наслада, той ще се осъществява във висша степен по законите на красотата. Обаче ликвидирането на разделението на труда няма да означава ликвидиране на оформилите се различни човешки дейности — човек ще получи само възможност свободно да избира и комбинира тези дейности. Така че изящното изкуство не само няма да се погълне от производствения процес, но ще получи небивал разцвет и развитие.

Трябва да се спомене определението на Буров:

„**Изкуството по своята функция е борба за прекрасен, пълноценен, хармонически човек и за неговите истински човешки отношения в съответствие с конкретно-историческия естетически идеал**“ (стр. 280).

Струва ни се обаче, че въпросът за обществените функции на изкуството е разработен бегло и недостатъчно конкретно, освен това главата е претрупана с маса примери, които не са подложени на анализ и не спомагат за изясняването на въпроса.

Книгата на А. И. Буров представлява един интересен опит да бъдат поставени основните въпроси и превъзможнати главните затруднения на съвременната марксистко-ленинска естетика. Това е една от първите ластовички на настъпващата нова теоретическа пролет. Няма никакво съмнение, че у нас тя ще бъде посрещната със същия голям интерес, какъвто е вече събудила в СССР. Нашите критически бележки по някои спорни положения с нищо не намаляват достойнствата на книгата и имаха само за цел да извикат интереса на читателя към въпросите, смело поставени от А. И. Буров.

Редакционен комитет

ПАНТЕЛЕЙ ЗАРЕВ — главен редактор

АТАНАС НАТЕВ, БОРИС ДЕЛЧЕВ, ГЕОРГИ ДИМОВ, ГЕОРГИ ЦАНЕВ, ЕМИЛ ГЕОРГИЕВ,
ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ, ПЕТЪР ДИНЕКОВ, СТОЯН КАРОЛЕВ, ТОДОР ПАВЛОВ

Редактор-секретар — Христо Йорданов